

**Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
KOSOVA MİSYONU**

**Geri gönderilen kişilerin Kosova belediyelerine
reentegrasyonu için siyasi çerçevenin
uygulanmasında kaydedilen ilerlemenin
değerlendirilmesi**

Eylül, 2011

Uyarı:

İşbu yayının İngilizce versiyonu resmi olandır.
Yayın tüm diğer dil versiyonları orijinal olan
İngilizce versiyonun tercümeleridir ve resmi belge
değildir.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	3
1. GİRİŞ	4
2. MERKEZİ DÜZEYDEKİ SİYASİ VE KURUMSAL GELİŞMELER.....	5
A) Yönetim kurulu ve alt kuruluşların oluşturulması	5
B) Geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için siyasi çerçevenin gözden geçirilmesi.....	6
C) Merkezi-düzeydeki reentegrasyon fonunun oluşturulması	7
3. YEREL DÜZEYDEKİ KURUMSAL GELİŞMELER	7
A) Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri Yönetmeliği.....	7
B) Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofislerinin Oluşturulması	8
4. YEREL DÜZEYDEKİ İLERLEME/ETKİ.....	9
A) Belediye yetkilileri arasında politikalar, görevler ve sorumluluklar hakkında genel bilinçlenme	9
B) Yerel düzeyde ve merkezi ile yerel düzeyler arasında koordinasyon ve işbirliği	11
C) Veritabanı/bilgi birikiminin yürütülmesi	13
D) Öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi ve belediye stratejileri, programları ve prosedürlerinin geliştirilmesi	13
E) Belediyeler tarafından alınan destek önlemleri	14
5. SONUÇLAR.....	17
6. ÖNERİLER.....	18

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için mevcut siyasi çerçeve kapsamında Kosova kuruluşlarının, ve bilhassa belediyelerin, kendi yükümlülüklerini yerine getirme konusunda kaydedilen ilerlemeyi gözden geçirmektedir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Kosova Misyonu'nun Kasım 2009 tarihinde yayınlanan *Geri Gönderilen Kişilerin Kosova Belediyelerine Reentegrasyonu Stratejisi'nin Uygulanması* adlı raporunu izlemektedir. Bu izleme raporu aradaki dönem içerisinde geri gönderme politikaları ve kurumsal çerçeve üzerine yapılan değişiklikleri takip edip onların yerel düzeydeki etkisini değerlendirmektedir. Rapor topluluk haklarının korunması ve geliştirilmesi alanında AGİT'in düzenli gözlem faaliyetlerine dayanmaktadır.

Mevcut değerlendirme 2009 raporunun yayınlanmasından bu yana geri gönderme politikalarında bazı ilerlemelerin kaydedildiğini göstermektedir. Ocak 2010 ve Temmuz 2011 tarihleri arasında, 2010 yılı başlarında yürütülen ihtiyaç değerlendirmesi ve boşluk analizine dayanarak, hükümet geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için gözden geçirilmiş strateji ve eylem planını onayladı. Gözden geçirilmiş siyasi çerçeve, geri gönderilen kişilerin Kosova toplumuna sürdürülebilir reentegrasyonunu sağlamak amacıyla, hükümetin her aşamasındaki koordinasyon ve yönetim faaliyetlerine rehberlik etmeyi hedeflemektedir. Koordinasyon çabalarını güçlendirmek amacıyla, hükümet mevcut siyaset uygulamalarının denetlenmesi ve izlenmesi ile devlet kurumları arasında ve içerisindeki reentegrasyon girişimlerinin koordinasyonu görevli bakanlıklar-arası koordinasyon yürütme kurulunu oluşturdu. Bununla birlikte, yerel düzeyde topluluk ofisleri ve belediye geri dönüş memurlarına belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri bünyesinde daha somut bir hukuki statü verildi. Nihayet, merkezi düzeyde bir fon kuruldu ve ilk defa olarak bütçe kaynakları reentegrasyon önlemlerinin uygulanması için tahsis edildi.

Yine de, siyaset geliştirme ve kurumsal mekanizmaların oluşturulması konusunda kaydedilen somut ilerlemelere rağmen, hükümet stratejisinin uygulanması geride seyretmeye devam etmektedir. İlgili belediye yetkililerinin bilinçlendirilmesi ve mevcut politikalar ile eylem planları üzerine merkezi-düzey otoriteleri tarafından yürütülen kapasite oluşturma girişimleri ile birlikte, bunların birçok belediyede halen somut reentegrasyon önlemlerine yol açması gerekmektedir. Benzeri şekilde, merkezi ve yerel düzey kuruluşları yanı sıra ilgili belediye organları arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi doğrultusundaki girişimler son zamanlarda yoğunluk gösterirken, belediyeler çoğu zaman mevcut kaynaklardan yararlanmıyor veya siyasi çerçevenin etkin bir şekilde uygulanması için siyasi istem ve/veya kapasite yetersizliği gösteriyor. Neticede, geri gönderilen kişiler mülkiyet ve konut imkanlarına *de facto* olarak sınırlı erişim yanı sıra eğitim, sağlık, istihdam ve ekonomik fırsatlar gibi temel hizmetlere erişimde karşılaştığı zorluklar nedeniyle, sürdürülebilir reentegrasyon alanında büyük engellerle yüzleşmeye devam ediyor. Geri gönderilen kişiler için dayanıklı ve sürdürülebilir yaşam koşulları sağlamak amacıyla, reentegrasyon politikaları ve stratejilerinin uygulanmasını geliştirmek üzere hükümetin her aşamasında kararlı önlemlerin alınması gerekmektedir.

1. GİRİŞ

Kosova'daki topluluk haklarının geliştirilmesi ve korunması görevinin bir parçası olarak, 2009 yılında AGİT geri gönderilen kişilerin¹ Kosova belediyelerine kabul edilmesi ve reentegrasyon koşullarının değerlendirmesini yaptı.² Söz konusu değerlendirme geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için mevcut siyasi çerçevenin uygulanması doğrultusunda çok az adım atıldığını bulmuştur. Bu süreci kolaylaştırmak için sağlık, eğitim, istihdam ve konut gibi kilit alanlarda somut önlemler yetersiz bulunmuş ve herhagi bir belediye bütçesine ilişkili maliyetler dahil edilmemiştir. Bununla birlikte, değerlendirme reentegrasyon süreci hakkında ilgili belediye görevlileri arasında kendi rol ve sorumlulukları üzerine bilgi yetersizliği yanı sıra, yerel düzey ve merkezi ile yerel düzeyler arasında etkin bir bilgi paylaşımı ve koordinasyon mekanizması eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Bu eksiklikler neticesinde, geri gönderilen kişiler çoğu zaman Kosova'ya geri döndükten sonra herhangi bir anlamlı destekten mahrum kaldı.

2009 raporunun yayınlanmasından bu yana, ev sahipliği yapan ülkelerden (çoğunlukla Batı Avrupa) zorla geri gönderilmeler devam etmiştir.³ Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR)⁴ istatistiklerine göre, 2011 yılı ilk yarısında toplam 1334 kişi Kosova'ya zorla geri gönderildi, çoğunluk olmayan topluluklara ait 336 kişi dahil⁵ (ki bunların 303'ü risk altında bulunan ve UNHCR uluslararası korumaya ihtiyacı olan gruplar olarak değerlendirilmektedir i.e. Kosova Sırpaları, belediye düzeyinde azınlık durumunda bulunan Kosova Arnavutları ve Rom, Aşkali ve Mısırlılar).⁶ Yine UNHCR'e göre, 2009'da 2,962, 2008'de 2,550, 2007'de 3,219, 2006'da 3,569 ve 2005'de 3,554 kişi ile karşılaştırıldığında, 2010 yılında 2,910 isteksiz geri dönüş olayı gerçekleşmiştir.⁷ Onların sürdürülebilir reentegrasyonu Kosova kuruluşları ve bilhassa belediyeler için önemli zorluklar teşkil etmeye devam etmektedir.

¹ Geri Gönderilen Kişilerin Reentegrasyonu için Gözden Geçirilmiş Strateji'ye göre (Mayıs 2010), geri gönderilme veya zorla geri dönüş Kosova asıllı olup ev sahipliği yapan ülkelerde mülteci veya diğer yasal ikametgah statüsü alamayan ve resmi hüküm veya mahkeme kararıyla Kosova'ya geri gönderilen kişileri kapsamaktadır.

² AGİT *Kosova Belediyelerine Geri Gönderilen Kişilerin Reentegrasyonu Stratejisi'nin Uygulanması Raporu*, Kasım 2009, <http://www.osce.org/tr/kosovo/40183> (erişildi 23 Ağustos 2011).

³ Kasım 2008 tarihinden itibaren, Kosova hükümeti Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Almanya, Luksemburg, Karadağ, Hollanda, Norveç, Slovenya ve İsviçre dahil olmak üzere, birtakım bölge ve Batı Avrupa ülkeleri ile geri kabul anlaşmaları imzaladı, anlaşmaların devamı, Kosova'daki geri kabul süreci ile ilgili kural ve prosedürleri belirleyen, 12 Temmuz 2010 tarihli, 03/L-208 sayılı Geri Kabul yasası çerçevesinde görüşülmektedir.

⁴ 6 Haziran 2011 tarihinde, AGİT ile UNHCR, 15 Ekim 1998'de Viyana'da imzalanan, UNHCR ve AGİT Sekreteryası arasında İşbirliği Geliştirme Ortak Niyet Bildirgesi (MoU) uygulamaya devam etmek üzere Teknik Anlaşma (TA) imzaladı. TA taraflar arasında mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, geri dönenler (gönüllü ve zorla), devletsiz kişiler, belirlenmiş belediyelerde sayısal azınlıkta olan topluluklar ve diğer ortak endişe oluşturan kişiler dahil olmak üzere, insan haklarının gözetimi ve korunması alanında işbirliği çerçevesi sunmaktadır.

⁵ AGİT Kosova Misyonu çoğunlukta-olmayan topluluklar terimini belediye düzeyinde azınlık konumunda olan topluluklara hitaben kullanmaktadır.

⁶ Bakınız UNHCR, Kosova Bireyleri Uluslararası Koruma İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi için Uygunluk Yönergeleri, HCR/EG/09/01, 9 Kasım 2009, ve UNHCR Priştine Misyon Şefi Ofisi, İstatistiksel Bakış – Temmuz 2011'de güncellenmiş (UNHCR'de mevcut).

⁷ Aynı döneme hitaben hükümet rakkamları: 2011'de 1569 (Ocak-Temmuz); 2010'da 2,095, 2009'da 3,225, 2008'de 2,556, 2007'de 2,945, 2006'da 2,378 ve 2005'te 2,987. İçişleri Bakanlığı (İB) bünyesindeki Vatandaşlık, İltica ve Göç Departmanı (VİGD), "2005 ile 31 Temmuz 2011 tarihleri arasında Geri Gönderilen Kişiler". VİGD hakkında daha fazla bilgi için dipnot 11'e bakınız.

Mevcut rapor Kosova kuruluşları tarafından tanımlanan eksikliklerin etkin bir şekilde ele alınması ve geri gönderilen kişilerin kendi öz belediyelerine sürdürülebilir reentegrasyonunu kolaylaştırmak için gerekli mekanizmaların oluşturulması doğrultusundaki girişimleri değerlendirmektedir. Rapor AGİT'in Ocak 2010 ile Temmuz 2011 tarihleri arasında topluluk haklarının korunması ve geliştirilmesi alanındaki düzenli gözlem faaliyetleri ve Şubat-Mart ile Temmuz 2011'de belediye görevlileri ve topluluk temsilcileri ile yürütülen görüşmelere dayanmaktadır. Rapor öncelikle geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu ve kabul edilmesi doğrultusundaki yanıtları geliştirmeyi amaçlayan siyasi ve kurumsal gelişmeleri özetlemektedir ve ardından, özellikle topluluklar ve geri dönüş ofislerine odaklanarak, belediye düzeyindeki kurumsal gelişmelerden bahsetmektedir. İzleyen bölüm bu siyasi ve kurumsal gelişmelerin yerel düzeydeki etkisini gözden geçirip, hükümet stratejilerini uygulamak için belediye girişimlerini incelemektedir. Son bölüm ise sürdürülebilir reentegrasyona yönelik kurumsal tepkileri geliştirmeyi amaçlayan sonuçlar ve önerileri takdim etmektedir.

2. MERKEZİ DÜZEYDEKİ SİYASİ VE KURUMSAL GELİŞMELER

Kasım 2009 tarihli AGİT raporunun yayınlanmasından bu yana, merkezi-düzeydeki kuruluşlar geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için mevcut koşullar ve politikaları gözden geçirmek doğrultusunda ilerleme kaydetmiştir. Onlar ayrıca geri gönderilen kişilere yönelik sürdürülebilir desteği koordine etmek üzere gerekli kurumsal mekanizmalar ve prosedürlerin oluşturulması için çaba sarfetmiştir.

A) Yönetim kurulu ve alt kuruluşların oluşturulması

Nisan 2010'da, hükümet geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için siyasi çerçevenin uygulanmasını izlemek ve denetlemekten sorumlu bakanlıklar-arası koordinasyon kurulu (yönetim kurulu)'nu oluşturdu.⁸ Yönetim kurulu üyeliği ilgili bakanlıklar⁹ ve uluslararası kuruluşları¹⁰ temsilcilerinden oluşmaktadır ve onun temel sorumlulukları geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için hükümet siyasi çerçevesinin hazırlanması ve uygulanmasının denetlenmesini içermektedir, uygulama için gerekli bütçenin tasarlanması, önerilmesi ve yönetimi (aşağıda tartışılan merkezi-düzeydeki reentegrasyon fonu) yanı sıra tüm merkezi-ile belediye-düzeyindeki kuruluşlar için sorumluluk alanlarının belirlenmesi dahil. Kurul ayrıca merkezi-ve yerel-düzeydeki kuruluşlara bilgi aktarımı için etkili mekanizmaların oluşturulmasından sorumludur. Nihayet, kurul merkezi ve belediye düzeyindeki hükümet stratejilerinin uygulanmasının koordinasyonu yanı sıra onların potansiyel donör ve diğer paydaşlar ile işbirliğini kolaylaştırmak ile sorumludur. Kendine verilen

⁸ Hükümet kararı No. 7/123, 30 Nisan 2010. Ayrıca bakınız: Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Misyonu (UNMIK), Geçici Öz-Yönetim Kuruluşları (PISG), Kosova hükümeti tarafından 10 Ekim 2007'de onaylanan Geri Gönderilen Kişilerin Reentegrasyonu Stratejisi ve Kosova Hükümeti Geri Gönderilen Kişilerin Reentegrasyonu Stratejisi için Eylem Planı, Nisan 2008. 2007 Stratejisi hakkında daha fazla bilgi için bakınız AGİT Raporu, Geri Gönderilen Kişilerin Kosova Belediyelerine Reentegrasyonu Stratejisinin Uygulanması, not 2, *supra*.

⁹ Kilit bakanlıklar içermektedir: İB, Yerel Yönetim İdaresi Bakanlığı, Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Uzamsal Planlama Bakanlığı, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı ve Başbakanlık Ofisi.

¹⁰ Bunlar Avrupa Komisyonu (AK), Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve UNHCR.

görevi yerine getirebilmek için, yönetim kurulu iki alt kurul tarafından desteklenmektedir: İçişleri Bakanlığı, Vatandaşlık, Göç ve İltica Departmanı (VGİD) bünyesinde yer alan reentegrasyon ofisi ve sekreteryaya.¹¹

B) Geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için siyasi çerçevenin gözden geçirilmesi

Yürütme kurulunun aldığı ilk kararlar arasında geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için mekanizmaların değerlendirilmesi ile görevli bakanlıklar-arası çalışma grubunun oluşturulmasıydı. Değerlendirme sırasında belirlenen önemli tavsiyeler arasında Ekim 2007 tarihli Geri Gönderilmiş Kişilerin Reentegrasyonu Strateji'nin gözden geçirilmesi, geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için bir fonun oluşturulması ve reentegrasyon sürecini daha etkin bir şekilde yönetebilmesi için merkezi-ve yerel-düzeydeki kuruluşların kapasitelerinin güçlendirilmesi yer almaktaydı. Değerlendirme ayrıca her aşamadaki kurumlar-arası işbirliğinin geliştirilmesi ve ev sahipliği yapan ülkelerle olan iletişimin arttırılmasını önermektedir, özellikle Kosova'ya geri gönderilmeyi düşünülen kişiler hakkında doğrudan bilgi alışverişi ile ilgili.¹²

Bu değerlendirmeye dayanarak, Mayıs 2010'da Kosova hükümeti, sivil kayıtlar, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal refah, konut ve mülkiyet-konuları gibi kilit alanlarda geri gönderilen kişiler için sürdürülebilir çözümler sağlayan politikalar ve önlemleri belirleyen, Geri Gönderilen Kişilerin Reentegrasyonu Stratejisi'ni (Gözden Geçirilmiş Strateji)¹³ onayladı. Gözden Geçirilmiş Strateji ayrıca geri gönderilen kişilerin karşılanması ve reentegrasyonun yönetimi için kurumsal çerçeveyi sağlamaktadır. Strateji reentegrasyon sürecinin her aşamasında merkezi ve yerel kuruluşların rol ve sorumluluklarını belirlemektedir ve geri gönderilen kişilerin hakları ve ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli prosedürler ve koordinasyon mekanizmalarını özetlemektedir. Çoğunluk olmayan topluluklar ve savunmasız grupların ihtiyaçlarına ise özel önem verilmektedir.¹⁴

¹¹ Reentegrasyon ofisi (RO) VGİD bünyesinde yedi görevliden oluşan bir gruptur ve reentegrasyon konularında merkezi-düzeydeki irtibat noktasını oluşturmaktadır. Ofisin temel sorumlulukları şunlardır: geri gönderme konuları üzerine çalışan belediye görevlileri, merkezi organlar ve diğer aktörler ile düzenli irtibatı sağlamak; belediye görevlilerine politikalar ve ilgili finansman imkanları hakkında eğitim sağlamak; sekreteryaya ve yürütme kuruluna sunulmadan önce reentegrasyon fonları için ön başvuruların yapılması; ve geri gönderilen kişilere erişim. Ofisin bir alt bileşeni havaalanı denetleme grubudur, ki bu dört RO görevlisi ile ad-hoc olarak görevlendirilmiştir ve ülkelerine döndükten sonra geri gönderilen kişilerden ilgili bilgileri toplamak (örn. temel kişisel bilgiler, gidilecek belediye) ve onlara acil yardım sağlamak (örn. konut, sivil kayıtlar ve temel hizmetlere erişim) üzere Priştine uluslararası havaalanında bulunmaktadır. Sekreteryaya ilgili kuruluşlar etkinliklerinin koordinasyonu, Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı (bakınız notlar 13 ve 15, *infra*), yürütme kurulu için önerilerin incelenmesi ve reentegrasyon fonu ile sağlanan avantajlardan yararlanmak için geri dönenlerin taleplerinin işlenmesinden sorumludur.

¹² Bakanız İçişleri Bakanlığı, *Geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için mekanizmaların değerlendirilmesi: Tüm geri gönderilen kişilerin insan haklarına mümkün olan en iyi şekilde muamele ve saygının sağlanması*, (Nisan 2010).

¹³ Hükümet kararı No. 4/126, 26 Mayıs 2010.

¹⁴ Bunlar insan ticareti mağdurları, tek-ebeveynli hane halkları, bakıcısı olmayan çocuklar, özel ihtiyacı olan çocuklar, bakıcısı olmayan olgun kişiler ve engelli kişileri kapsamaktadır. Bakanız Bölüm 4, "Savunmasız Gruplar", Gözden Geçirilmiş Strateji.

Bunu takiben Geri Gönderilen Kişilerin Reintegrasyonu Starteji'si'nin uygulanması için Eylem Planı (Eylem Planı)¹⁵ geliştirildi. Plan ilgili merkezi-ve yerel-düzeydeki kuruluşlar tarafından göç, geri gönderme ve reintegrasyon; kurumsal ve insani kapasitelerin-gelişimi; iletişim ve koordinasyon; ve belirlenmiş süreler içerisinde, Gözden Geçirilmiş Strateji ile tanımlanan alanlarda hizmetlerin sağlanması için yasal ve siyasi çerçevenin uygulanması ile ilgili belirli aktiviteler öngörmektedir. Plan ayrıca bir reintegrasyon fonunun oluşturulmasını öngörmekte ve Gözden Geçirilmiş Strateji'nin uygulanması ile ilgili izleme ve kontrol mekanizmaları sağlamaktadır.

C) Merkezi-düzeydeki reintegrasyon fonunun oluşturulması

Eylem Planı ile paralel olarak, reintegrasyon fonu Başbakan kararı ile 2010¹⁶ yılında oluşturuldu ve Gözden Geçirilmiş Strateji'nin uygulanmasını desteklemek üzere 2010 ile 2011 yıllarında bütçe kaynakları tahsis edildi.¹⁷ Fon, geri gönderilen ihtiyaç sahibi olan kişilere doğrudan insani yardım sağlamak (ulaşım, geçici konaklama, gıda ve gıda-dışı ürünler) ve onları konaklama ve sosyo-ekonomik reintegrasyon açısından desteklemeyi amaçlamaktadır. Uygun fonların tahsisi Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı ile belirlenen öncelikli alanlarda geri gönderilen kişilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yanıt vermeyi sağlamak açısından kilit öneme sahiptir. Yukarıda da belirtildiği gibi, fon, ihtiyaç sahibi geri gönderilen kişilerin destek taleplerini gözden geçirip onaylayan, yönetim kurulu tarafından idare edilmektedir.¹⁸

3. YEREL DÜZEYDEKİ KURUMSAL GELİŞMELER

Yerel düzeyde, topluluklar, geri dönenler ve geri gönderilen kişilerin haklarını korumak ve geliştirmek için tasarlanan ilgili kurumsal mekanizmaları güçlendirmek üzere girişimler yapılmıştır. Bu tür girişimler, ilgili belediye yetkililerini topluluklar ve geri dönenlerin, gönüllü veya zorla, hakları ile ilgili günlük sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli mali, idari ve siyasi destek ile donatmayı amaçlamaktadır.

A) Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri Yönetmeliği

Ağustos 2010'da hükümet, yerinden edilmiş ve geri dönen kişiler dahil olmak üzere, topluluk haklarının korunması ve geliştirilmesi için tasarlanmış zorunlu bir mekanizma olarak oluşturulan, Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Yönetmeliği'ni (Yönetmelik)¹⁹ onayladı. Yönetmelik, topluluk haklarının korunması ve geliştirilmesi için uygun bir idari çerçevenin sağlanması, toplulukların kamu hizmetlerine eşit erişimini sağlamak ve mülteci, yerinden edilmiş ve geri gönderilmiş kişilerin sürdürülebilir geri dönüşü ve reintegrasyonu için elverişli koşullar oluşturmak üzere, tüm belediyelerin topluluklar ve geri dönüş ofislerini oluşturmasını öngörmektedir.

¹⁵ Geri Gönderilen Kişilerin Reintegrasyonu Starteji'si'nin Uygulamasına Yönelik Eylem Planı, Ekim 2010.

¹⁶ Hükümet kararı No. 4/126, 26 May 2010.

¹⁷ 2010 mali yılında, 500,000 Euro bu amaç için ayrılmıştır, fakat hükümete göre 2011 yılı için 3.4 milyon Euro ayrılmıştır.

¹⁸ Bakınız not 11, *supra*.

¹⁹ Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri için 02/2010 sayılı Hükümet Yönetmeliği, 12 Ağustos 2010'da onaylandı ve 27 Ağustos 2010'da yürürlüğe girdi.

Ofis, toplulukların korunması, geri dönüş ve reentegrasyon alanlarında tutarlı hükümet politikaları ve normatif çerçevelerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla, eski belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş yetkilisi görevini, yeni belediye stüktürleri ile değiştirmektedir.²⁰

Belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi görev ve sorumlulukları çoğunluk olmayan topluluklar yanı sıra geri dönüş ve reentegrasyon politikaları ve konularına yönelik hükümet politikalarının uygulanması ile ilgili sorumlu belediye kuruluşları ve kamu hizmeti sunucularına danışmanlık ve destek sunmaktır. Ofisin görevi geri dönen ve geri gönderilen kişilerin ihtiyaçlarını değerlendirmek; kapsama ziyaretlerinin düzenlenmesi; ilgili yetkili ve topluluk temsilcileri arasında mevcut politikalar hakkında bilincin artırılması; kamu hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması; ve topluluklar yanı sıra yerinden edilmiş ve geri gönderilmiş kişilerin haklarının korunması için proje ve etkinliklerin geliştirilmesi, uygulanması ve denetlenmesidir. Ofis ayrıca geri dönen kişilere kendi hakları ve mevcut destek stüktürleri hakkında bilgi sağlamak ve onları belediye idaresi bünyesinde yetkili ofislere yönlendirmekle sorumludur. Aynı zamanda ofis topluluk haklarının korunması ve geliştirilmesi yanı sıra sürdürülebilir geri dönüş ve mülteciler, yerinden edilmiş ve geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu alanında ilgili belediye ve merkezi düzeydeki hükümet kuruluşları ile etkinlikleri koordine etmelidir.²¹

Belediyelerin yönetmeliğin uygulanması için gerekli maddi kaynakları tahsis etmesi ve lojistik destek sağlaması gerekmektedir. Her belediye içerisinde, belediye başkanı ve belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi başkanı, ofisin oluşturulması ve etkin bir şekilde işlev görmesi üzerine sorumluluğu taşımaktadır.²² Ofis çalışmalarını düzenleyen iş tanımlaması ve referans kuralları Temmuz 2011'de onaylanmış ve ardından Kosova genelinde belediye otoritelerine dağıtılmıştır.²³

B) Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofislerinin Oluşturulması

Ağustos 2010 öncesinde, belediye topluluklar ofisleri ve belediye geri dönüş memurları çoğunluk olmayan toplulukların yaşadığı çoğu belediyede mevcuttu.²⁴

---

²⁰ Yönetmelik eski Belediye Topluluklar Ofisi ve Belediye Geri Dönüş Yetkilisi görevini birleştirmektedir (Madde 12, Yönetmelik Geçiş Hükümleri; bakınız ayrıca 2000/45 Sayılı Kosova Belediyelerinin Özyönetimi'ne dair UNMIK Yönetmeliğini değiştiren, 2007/30 Sayılı Kosova Belediyelerinin Özyönetimi'ne dair UNMIK Düzenlemesi, Madde 23.10; ve UNMIK/PISG Sürdürülebilir Geri Dönüş Kılavuzu, Temmuz 2006, sayfa 18-20).

²¹ 02/2010 sayılı Hükümet Yönetmeliği, Madde 7.

²² 02/2010 sayılı Hükümet Yönetmeliği, Madde 10.2. Bakınız ayrıca 17 Ağustos 2010 tarihli Başbakan Yardımcısı mektubu.

²³ İş tanımlamaları ve referans kuralları, 4 Temmuz 2011 tarihinde, 03/2010 Sayılı Kamu İdaresi Bakanlığı (KİB) Yönetmeliğine uygun olarak, KİB tarafından onaylanmıştır. 02/2010 Sayılı Geçiş Hükümlerine yönelik Hükümet Yönetmeliği, Madde 12, belirtmektedir: "Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği dönemde Belediye Topluluk Ofisi ve Belediye Geri Dönüş Yetkilisi olarak çalışan görevliler, Ofisin oluşturulması ile Ofise dahil edilmeye uygun bulunanlar, Yönetmeliğin Madde 10.4'sine uygun olarak, TGDB [Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı] yeni iş tanımlamalarını ilan edene kadar, mevcut iş tanımlamaları, maaş ve görev katsıyısı ile çalışmaya devam edecektir". Aynı Madde 12 gereksiz olarak bulunan görevliler belediye ile sözleşmelerini devam edecek ve yürürlükteki kamu hizmeti prosedürlerine uygun olarak nakil hakkına sahip olduğunu belirtmektedir.

²⁴ 15 Haziran 2008, 03/L-040 Sayılı Yerel Özyönetim Yasası'nın kabul edilmesiyle belediye topluluk ofisleri 33 belediyenin 26'sında mevcutken, belediye geri dönüş yetkilileri 27 belediye çalışmaya

Hükümetin Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Yönetmeliği ile uygun olarak, 37 belediyenin 29'unda, eski strüktürler yenileri ile değiştirilmiş veya yeni ofisler oluşturulmuştur (önceden bu gibi kurumların bulunmadığı yerlerde).²⁵ Buna rağmen, şimdiye kadar sadece birkaç belediye, Yönetmelik ile öngörüldüğü şekilde, belediye tüzüğünde ofisin mevcudiyetine referans vermiştir.

Belediye topluluklar ve geri dönüş ofislerinin etkin bir şekilde işlev görmesini sağlamak üzere, çoğu belediye, personel sayısı ile ücret ve maaşlar, mal ve hizmetler, sübvansiyonlar ve havaleler veya sermaye harcamaları için gerekli mali kaynakları belirterek, 2011 yılı belediye bütçelerinde ofis için mali kaynaklar ayırmıştır. Ancak birçok durumda, yine de, önerilen bütçe ofisin öngörülen görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için yeterli değildir.²⁶ Örnek olarak, önerilen bütçe geri gönderilen kişilerin reentegrasyonuna yönelik hükümet politikaları veya topluluk haklarının korunması veya geliştirilmesine yönelik diğer politikalar kapsamında öngörülen belirli projeler ve etkinliklerin uygulanması ile ilgili maliyetleri kapsamamaktadır. Belediye otoriteleri yukarıda bahsedilen merkezi-düzeydeki reentegrasyon fonu aracılığıyla bu açığı geçici olarak telafi edebilse de, bu yerel düzeyde daha elverişli bir mali planlama doğrultusunda sürdürülebilir bir çözümün yerini almamalıdır.

4. YEREL DÜZEYDEKİ İLERLEME/ETKİ

Birçok durumda, siyasi taahütler ve pratik gelişmeler arasındaki boşluk geri gönderilen kişiler için kalıcı çözümler oluşturmayı önlemektedir. Süregiden etkin bir politika uygulaması eksikliği, bilhassa yerel düzeyde, öncelikle belediyelerdeki durumun yetersiz değerlendirilmesi ve analizi, geri gönderilen kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için kurumsal kapasite yetersizliği ve mevcut merkezi-düzeydeki fonan yararlanma konusundaki başarısızlıktan kaynaklanmaktadır. Bazı belediyeler bu eksikliklerin giderilmesi için proaktif önlemler almış olsa da, örneğin yardımcı koordinasyon strüktürlerinin oluşturulması²⁷ veya geri gönderilen kişilere ulaşmak için bilinçlendirme kampanyalarının başlatılması²⁸ gibi, birçoğu hala geri gönderilen kişilerin sürdürülebilir reentegrasyonunu kolaylaştırmak için kendi sorumluluk alanlarında somut faaliyetler geliştirmelidir.

A) Belediye yetkilileri arasında politikalar, görevler ve sorumluluklar hakkında genel bilinçlenme

İlgili belediye görevlileri arasında geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için gözden geçirilmiş siyasi çerçeve hakkında bilinçlendirmenin arttırılması ve onun

---

devam etmiştir (bakınız AGİT Raporu, *Kosova'da Topluluk Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi: Yerel Düzeyde Katılım Mekanizmaları* (Aralık 2009), <http://www.osce.org/kosovo/40722> (erişildi 7 Temmuz 2011).

²⁵ Elez Han ve Kaçanik (Gilan bölgesi), kuzeydeki üç belediye Leposaviç, Zubin Potok ve Zvečan (Mitroviça bölgesi), Yunik (İpek bölgesi), Malişova ve Mamuşa (Prizren bölgesi)'de bu ofisler mevcut değildir.

²⁶ 02/2010 sayılı Hükümet Yönetmeliği, Madde 10.1 belirtmektedir ki: "bu yönetmeliğin uygulanması için belediye gerekli mali ve lojistik kaynak desteği sağlamalıdır".

²⁷ Çalışma grupları Ferizovik ve Viti belediyelerinde; geri gönderme kurulu Vıçitırın belediyesinde; ve geri gönderme komisyonları Gilan, Kameniča ve Rahovça belediyelerinde oluşturulmuştur.

²⁸ Yakova, Poduyova ve Viti belediyeleri bilinçlendirme kampanyaları düzenlemiştir.

uygulanması doğrultusundaki girişimler belediyeler tarafından yeterli bir yanıt sağlamak açısından son derece önemlidir. Merkezi-düzyer otoriteleri bu doğrultuda ilerleme kaydetmiş olsa da, sürdürülebilir reentegrasyona erişmesi için geri gönderilen kişilere yardımcı olmayı amaçlayan koordine çabaların teşviki doğrultusunda daha fazla destek ve talimat gerekmektedir.

İlgili belediye görevlileri ile yapılan ilk görüşme ve konuşmalar²⁹ Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı hakkında bilgi ve bilinçlenme Kosova belediyeleri arasında sınırlı kaldığını gösterirken, bu boşluk Haziran 2010 tarihinden itibaren merkezi-düzyer otoriteleri tarafından yürütülen bilinçlenme ve kapasite geliştirme faaliyetleri aracılığıyla kısmen telafi edilmiştir. Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı'nın ilgili belediye yetkililerine dağıtılması, gözden geçirilmiş siyasi çerçeve hakkında belediye görevlileri ile eğitim ve görüşmelerin gerçekleşmesi,³⁰ ve geri gönderilen kişilerin hakları ve onlara sağlanan destek hakkındaki broşürlerin dağıtımı doğrultusunda girişimler yapılmıştır.³¹

Bu faaliyetler AGİT ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenmiştir.³² Temmuz 2011'de AGİT saha ekipleri tarafından yürütülen takip değerlendirmesi Kosova belediyelerinin büyük bir kısmının İçişleri Bakanlığı tarafından Gözden Geçirilmiş Strateji'nin uygulanması hakkında yazılı talimatlar aldığını gösterirken,³³ belediye temsilcilerinin yarısından fazlası merkezi düzyer kuruluşları tarafından düzenlenen eğitim oturumlarına katıldığı belirtilmiştir.³⁴ Genel olarak, belediye

²⁹ Belediye görevlileri/kurumları bünyesinde görüşülenler arasında belediye başkanları; topluluklardan sorumlu başkan yardımcıları; belediye idare, şehirleşme/kadaastro, eğitim ve sağlık müdürleri; belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri ile belediye sivil kayıt merkezleri; belediye sivil statü ofisleri; belediye meclisi topluluklardan sorumlu başkan yardımcısı ve belediye meclisi topluluklar komitesi; sosyal refah merkezleri ve belediye hukuk bürosu müdürleri. Tüm görüşmeler rapor dönemi sırasında gerçekleşmiştir.

³⁰ Nisan ve Mayıs 2011 sırasında, İçişleri Bakanlığı geri gönderilen kişilerin entegrasyonu için siyasi çerçeve üzerine belediye görevlilerinin bilgi ve kapasitesini arttırmak üzere bir dizi eğitim gerçekleşmiştir.

³¹ Kosova hükümeti, *Reentegrasyon Kılavuzu*, <http://www.mpb-ks.org/?page=2,138> (erişildi, 23 Ağustos 2011) (beş dilde mevcut).

³² Haziran ve Ekim 2010 arasında, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetim İdaresi Bakanlığı ve UNHCR işbirliği ile AGİT, belediye insan hakları bölümleri ve Kosova genelindeki topluluklar ve geri dönüş konuları ile alınan belediye görevlileri için gönüllü ve zorunlu göç hakkında bir dizi eğitim düzenledi. Benzeri şekilde, Şubat ve Mart 2011'de, AGİT, ilgili bakanlıklar ve hükümet organları işbirliği ile, ilgili belediye yetkililerinin geri gönderilen kişilerin entegrasyonu için siyasi çerçeve hakkında bilincini arttırmak ve merkez ile yerel düzyerdeki kuruluşlar arasındaki diyalog ve iletişimi kolaylaştırmak amacıyla, bölgesel düzyerde yuvarlak masa toplantıları düzenledi. Konuşmacılar arasında İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetim İdaresi Bakanlığı ve Başbakanlık Ofisi bünyesindeki Topluluk Konuları Ofisi'nden görevliler yer almıştır. Yuvarlak masa toplantıları sırasında, belediye görevlilerine AGİT'in yayınladığı geri gönderilen kişilerin kabulü ve reentegrasyonu (Aralık 2010) kitapçıkları dağıtıldı.

³³ AGİT figürlerine göre, 37 belediyeden 29'u kılavuzları aldığını belirtti: Ferizovik, Gilan, Elez Han, Kaçanik, Kamenica, Klokot, Nobirda, Şturpçe, Viti (Gilan bölgesi), Leposaviç, Mitroviça, Poduyova, Zubin Potok, Zveçan (Mitroviça bölgesi), Deçan, Yakova, Istog, Yunik, Klina, İpek (İpek bölgesi), Kosova Ovası, Graçanitsa, Lipyan, Obiliç, Ştime (Priştine bölgesi), Dragaş, Malişova, Rahovça, Suhareka (Prizren bölgesi).

³⁴ Merkezi düzyer kuruluşları tarafından düzenlenen eğitim oturumlarına 20 belediyeden temsilcilerin katıldığı bildirilmiştir. Bunlar: Ferizovik, Gilan, Elez Han, Kaçanik, Kamenica, Klokot, Şturpçe, Viti (Gilan bölgesi), Vıçitrın (Mitroviça bölgesi) Deçan, Yakova, Istog, Yunik, Klina, İpek (İpek bölgesi), Poduyova (Priştine bölgesi), Dragaş, Malişova, Prizren, Suhareka (Prizren bölgesi). Bu rakkamlar, düzenlenen eğitim seminerlerine, yeni oluşturulan kuzey belediyeleri ve Mamuşa

topluluklar ve geri dönüş ofisleri yetkilileri katıldıkları seminerler, eğitim atölyeleri, eğitimler veya tanıtım toplantıları sayesinde ilgili siyasi belgelerin varlığı ve içeriği hakkında daha bilgili olduğu görülmüştür. Buna karşılık, üst düzey belediye görevlileri, özellikle belediye bölüm başkanlarına yönelik bilinçlenme faaliyetlerindeki artışa rağmen, mevcut politikalar hakkında yetersiz bilgi ve bağlılık gösterdi. Birkaç istisna dışında,³⁵ görüşülen üst düzey yetkilileri Gözden Geçirilmiş Strateji veya Eylem Planı'nı teslim almadığını ve her iki belgenin içeriği hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtti. Çoğu belediye topluluklar ve geri dönüş görevlilerini yerel düzeydeki reentegrasyon ile ilgili konular hakkında temel odak noktası olarak tanımladı.

Temmuz 2011 tarihli AGİT değerlendirmesi ayrıca merkezi düzey otoritelerinin belediyelerin reentegrasyon fonuna erişimi hakkında bilinçlendirilmesi doğrultusundaki girişimlerini takip etti. Sonuçlar İçişleri Bakanlığı'nın belediye topluluklar ve geri dönüş ofislerine (oluşturulan belediyelerde) veya diğer ilgili organlara finansman kriterlerinin dağıtımı konusunda büyük ölçüde başarılı olduğunu gösterdi, 30 belediyenin söz konusu kriterleri hem yazılı hem de elektronik olarak teslim aldığını belirterek.³⁶

B) Yerel düzeyde ve merkezi ile yerel düzeyler arasında koordinasyon ve işbirliği

Yerel düzeyde ve merkezi ile yerel kuruluşlar arasında etkin koordinasyon ve işbirliği, geri gönderilen kişilerin sürdürülebilir reentegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlayan mevcut politikaların başarılı bir şekilde uygulanması için bir ön koşuldur. Koordinasyon mekanizmaları reentegrasyon politikalarını geliştirmek ve uygulamak, onların uygulanışını gözetlemek ve dahil edilen tüm aktörlerin faaliyetlerini koordine edebilecek durumda olmalıdır.³⁷

Belediyelerin yaklaşık yarısında, belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri bünyesinde görevlendirilen memurlar geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu ile ilgili faaliyetleri koordine etmektedir.³⁸ Diğer belediyelerde, geri dönüş koordinatörleri veya yetkililerin tayini belediye topluluklar ve geri dönüş ofislerinin oluşumunu asılı tutmaktadır. Bazı belediyeler siyasi çerçeve kapsamı dışına çıkarak ek koordinasyon yapıları oluşturmasına rağmen – Gilan, Kamenica ve Rahovca belediyelerinde oluşturulan ad hoc geri gönderme komisyonları; Ferizovik ve Viti belediyelerindeki geri gönderme çalışma grupları; ve Vıçitrın belediyesindeki geri

---

dışında, tüm belediyelerden temsilcilerin katıldığını savunan İçişleri Bakanlığı tarafından kabul edilmemiştir.

³⁵ Örneğin, Kosova Ovası belediye başkanı; Kaçanik, Kamenica ve Skenderay belediyeleri topluluklardan sorumlu başkan yardımcıları; Ferizovik, Vıçitrın, Glogovca, Poduyova ve Priştine belediyeleri idari bölüm müdürleri; Elez Han, Kaçanik, Poduyova ve Priştine belediyeleri eğitim bölümü müdürleri; Mitroviça belediyesi şehirleşme bölümü müdürleri; ve Dragaş belediyesi sosyal refah merkezi müdürü.

³⁶ Ferizovik, Gilan, Elez Han, Kaçanik, Kamenica, Klina, Klokot, Nobırda, Ştrpçe, Viti (Gilan bölgesi), Laposaviç, Mitroviça, Poduyova, Vıçitrın, Zubin Potok, Zvečan (Mitroviça bölgesi), Deçan, Yakova, Istog, Yunik, İpek (İpek bölgesi), Kosova Ovası, Graçanitsa, Lipyan, Obiliç, Ştime (Priştine bölgesi), Dragaş, Malişova, Rahovca, Suvareka (Prizren bölgesi).

³⁷ Bakınız 02/2010 sayılı Hükümet Yönetmeliği, Madde 7.

³⁸ Örneğin Kamenica ve Ştrpçe'de (Gilan bölgesi); güney Mitroviça, Vıçitrın, Skenderay, Laposaviç (Mitroviça bölgesi); Yakova, İpek ve Klina (İpek bölgesi); Graçanitsa ve Obiliç (Priştine bölgesi); Suhareka, Rahovca, Dragaş ve Prizren (Prizren bölgesi).

gönderme kurulu – çoğu durumda geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu ile ilgili konular, belediye geri dönüş çalışma grubu olduğu gibi, mevcut mekanizmalar çerçevesinde görüşülmektedir.³⁹ Üst düzey belediye görevlileri, diğer belediye organları temsilcileri, geri gönderilen kişiler ve alıcı topluluk çoğu zaman bu forumlara katılmamaktadır. Belediye topluluklar ve geri dönüş yetkilileri gerekli durumlarda diğer ilgili belediye bölümlerine bilgi aktarımında bulunurken, geri gönderilen kişiler çoğu zaman ad hoc şekilde desteklenmektedir.⁴⁰ Geri dönüş ile ilgili yapıların oluşturulmuş ve işlev gördüğü yerlerde, bu yapılar ile topluluk konularından sorumlu diğer yapılar arasındaki işbirliği genellikle yetersiz kalmıştır.⁴¹ İlgili yerel kurum ve mekanizmalar arasındaki zayıf koordinasyon yerel düzeydeki girişim ve önlemlerin uygulanmasına engel oluşturabilir. Çoğu durumlarda bu mekanizmalar herhangi bir destek önlemi uygulamak için gerekli kapasite, kaynak ve/veya siyasi destek yetersizliği ile karşılaşmaktadır.

Merkezi ve belediye düzeyi arasındaki zayıf bilgi akışı ve koordinasyon bu sorunları daha da şiddetlendirmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, yerel kuruluşlar geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için tasarlanan ilgili politikaların uygulanması veya program fonlarına erişim konusunda merkezi düzey kuruluşları tarafından bazı eğitimler almıştır.⁴² Bununla birlikte, çoğu belediyenin geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu hakkında ilgili bakanlıklar ile resmi iletişim ve enformasyon kanallarını henüz oluşturması gerekmektedir.⁴³ 2010 yılı sonlarında ve 2011 başlarında bazı belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi yetkilileri, ilk defa olarak, İçişleri Bakanlığı tarafından, ilgili belediye kuruluşlarının onların reentegrasyonunu kolaylaştırması talebi ile birlikte, kendi belediyelerine geri gönderilen kişiler hakkında bilgiler içeren bir belge teslim aldı. Örneğin, 2011 yılının Ocak ayı ortalarında, Mitroviça belediye geri dönüş memuru belediyeye zorla geri gönderilen beş kişi hakkında bilgi edindi. Bakanlık görevlinin onlarla görüşmesini ve belgeyi ek bilgilerle tamamlamasını talep etti. Ne yazık ki, irtibat bilgileri ya eksik alınmıştı yada yanlış ve geri dönüş memurunun söz konusu kişileri bulması mümkün olmadı. Benzeri şekilde, Kosova Ovası geri dönüş memuru Aralık 2010'da belediyeye geri gönderilen 96 kişi hakkında bilgi aldığını belirtti. Prizren ve Gilan belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri de Kosova'ya vardıktan bir gün sonra geri gönderilen kişiler hakkında bilgi edindiklerini bildirdi. Lipyan belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi başkanı, İçişleri Bakanlığı'ndan Ocak ile Haziran 2011 arasında belediyeye geri gönderilen 279 kişinin listesini aldığını belirtti. Bugüne kadar, hiçbir belediye geri gönderilen kişiler hakkında önceden haberdar edilmediğini ve dolayısıyla hiçbirini gelmeden önce onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olmadığını bildirdi.

³⁹ Belediye geri dönüş çalışma grupları Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Misyonu (UNMIK)/Geçici Özyönetim Kuruluşları (PISG) bünyesinde yerel düzeyde (gönüllü) geri dönüş ile ilgili konular, projeler ve etkinlikler için koordinasyon ve uygulama forası olarak oluşturulmuştur (bakınız UNMIK/PISG Gözden Geçirilmiş Sürdürülebilir Geri Dönüş, Temmuz 2006).

⁴⁰ Yakova belediyesi geri gönderilen kişiler hakkında bilgi ve ihtiyaçların kaydedildiği bir veritabanı oluşturmuştur. Bununla birlikte, raporun hazırlandığı dönemde, mevcut veritabanı diğer belediye müdürlükleri arasında paylaşılmış değildi.

⁴¹ Bakınız ayrıca AGİT Raporu, *Kosova'daki yerinden edilime ve geri dönüşe yönelik belediye yanıtları*, Kasım 2010, <http://www.osce.org/kosovo/73857> (erişildi 23 Ağustos 2011).

⁴² Bakınız Bölüm 4(A), "Belediye görevlileri arasında politikalar, roller ve sorumluluklar hakkında genel bilinç".

⁴³ Çoğu durumlarda, belediye topluluklar ve geri dönüş yetkilileri ve/veya belediye başkanları ilgili bakanlıklarla ad hoc olarak irtibata geçmektedir. Düzenli bilgi-dağılımı mekanizmalarının oluşturulduğu henüz gözükmemektedir.

C) Veritabanı/bilgi birikiminin yürütülmesi

Geri dönüşler süreci sürekliliğinin kesin ve uzun vadeli değerlendirilmesi ile ilgili planlama faaliyetleri olduğu gibi, geri gönderilen kişiler için etkin ve zamanında destek ve koruma sağlayabilmek güvenilir veriler gerektirmektedir. Belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri, temel kişisel bilgiler ve geri gönderilen kişilerin herhangi bir özel ihtiyaçlarını içeren, geri gönderilen kişiler hakkında veritabanı tutmalıdır.⁴⁴ Bu bağlamda, ofis, onların ihtiyaçlarını zamanında uygun bir şekilde işleyebilmek için, ilgili bakanlıklarla yakın işbirliğinde bulunarak, gerekli bilgileri geri gönderilen kişilerin dönüşünden önce elde etmelidir.

37 belediyeden 20 belediye geri dönüş ve topluluklar memurları reentegrasyon faaliyetlerinin planlaması ve geri dönüşlerin gözetimi için geri gönderilen kişiler hakkında bilgi toplamaktadır.⁴⁵ Toplanan bilgiler ve kullanılan metodoloji belediyeden belediyeye farklılık göstermektedir, çoğu belediye sadece belediye idaresine doğrudan başvuran aileler ve bireyler hakkında bilgileri kaydetmektedir. Örneğin, Yakova'da, belediye geri dönüş memuru geri dönüş tarihi, geri dönenlerin sayısı, onların sağlık durumları, mülkiyet durumu ve ilgili otoriteler ile sivil toplum kuruluşlarına (STK) yöneltebileceği herhangi bir talep hakkındaki bilgileri içeren bir veritabanı tutmaktadır. Benzeri şekilde, Leposaviç belediye geri dönüş memuru belediyeye geri gönderilen tüm kişiler hakkındaki bilgileri (isim, doğum tarihi, mevcut adresi ve konutlarının durumu) defterine kaydetmektedir. Obiliç'te belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi kendilerine başvuran geri gönderilen kişiler veya aileler hakkında daha önce değerlendirilen bazı notlar tutmaktadır. İpek geri dönüş memuru belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi ile birlikte çoğunluk olmayan topluluk üyelerinin ziyaretlerini tüm ofis çalışanları ile paylaşılan bir tabloya kaydetmektedir. Çoğu durumlarda, yine de, kaydedilen bilgiler temel kişisel bilgiler, ikamet adresi, geri dönüş tarihi ve geri gönderilen devlet ile sınırlıdır ve planlama amaçları için ayrıştırılmış bilgi veya istatistikler oluşturmaya izin vermemektedir. Sadece üç belediye rapor ile kapsanan dönem içerisinde herhangi bir zorla geri gönderme olayının olmadığını ve bu nedenle kayıt tutmadığını belirtmektedir.⁴⁶

D) Öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi ve belediye stratejileri, programları ve prosedürlerinin geliştirilmesi

Belediyeler reentegrasyonu kolaylaştırmayı hedefleyen politika ve stratejilerin etkin bir şekilde uygulamasını sağlayabilmek için geri dönen ve kabul eden topluluklara ulaşım onlarla düzenli irtibatlar geliştirmesi ve asli ile potansiyel geri dönenlerin ihtiyaçlarını değerlendirmesi gerekmektedir.⁴⁷ Temmuz 2011'de gerçekleştirilen AGİT değerlendirmesi belediyelerin neredeyse yarısının kendi sorumluluk alanlarında

⁴⁴ Bakınız Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri için 02/2010 Sayılı Hükümet Yönetmeliği, Madde 7(2), 12 Ağustos 2010.

⁴⁵ Ferizovik, Gilan, Kamenica, Şturpçe ve Viti (Gilan bölgesi); Yakova, Deçan, İpek, Istog ve Klina (İpek bölgesi); Priştine, Lipyan, Graçanitsa, Kosova Ovası, Obiliç ve Ştime (Priştine bölgesi); Rahovça, Dragaş ve Prizren (Prizren bölgesi), ve Leposaviç (Mitroviça bölgesi).

⁴⁶ Zveçan, Zubin Potok ve Poduyova.

⁴⁷ Bakınız 20/2010 sayılı Hükümet Yönetmeliği, Madde 7.

geri gönderilen kişiler ile erişim etkinlikleri düzenlediğini belirtmektedir.⁴⁸ Örneğin, Skenderay ve Leposaviç görevlileri, onların belediyelere gelişinin ardından, geri gönderilen Kosova Arnavut ve Rom aileleri hakkında bilgi toplamak üzere erişim ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Yakova belediyesi, İçişleri Bakanlığı temsilcileri ile birlikte, Fransa, Almanya ve İsveç'ten geri gönderilen birçok Kosova Mısırlı ailesinin ihtiyaçlarını değerlendirmek ve veri toplamak üzere erişim ziyaretleri düzenlemiştir. Diğer belediyelerde, Kamenica, Klokot-Verbovac, Graçanitsa ve Prizren dahil olmak üzere, belediye topluluklar ve geri dönüş memurları onların destek ihtiyaçları hakkında bilgi toplamak için geri gönderilen kişiler ile düzenli olarak görüşmektedir ve gerekli olduğu durumlarda takip ziyaretleri gerçekleştirmektedir. Poduyova, Yakova ve Viti belediyeleri de bilinçlendirme kampanyaları uygulamıştır. Bununla birlikte, bu tür etkinlikler genellikle ad hoc ve dağınık şekilde yürütülmektedir.

Kapsamlı ve anlamlı ihtiyaç değerlendirmesi proje ve etkinliklerin gerçekleşmesinden önce etkin planlama, uygulama veya değerlendirme için hala önemli bir ilk adımı oluşturmaktadır, ancak bu güne kadar hiçbir belediye böyle bir değerlendirme gerçekleştirmedi ve/veya geri dönüş ve geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu alanında siyaset oluşturma veya uygun eylem planları geliştirmede. Güvenilir dönüş-öncesi enformasyon eksikliği, mevcut siyasi çerçeve ile öngörüldüğü şekilde aile büyüklüğü, özel ihtiyaçlar ve savunmazlık kriterlerini de dikkate alarak, belediyeler için stratejiler ve programlar geliştirmek veya yardım amaçlı yararlanan kişiler listeleri oluşturmayı daha da zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi, yerel düzeydeki fon tahsisi genellikle anlamlı projeler veya programları desteklemek için yetersiz kalmaktadır. Bugüne kadar hiçbir belediye Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı ile öngörülen özel önlemlerin uygulanması için ilgili belediye bütçesinden fon tahsis etmemiştir.⁴⁹

E) Belediyeler tarafından alınan destek önlemleri

Gözden Geçirilmiş Strateji ve ilgili Eylem Planı sivil kaydı, eğitim, sağlık, istihdam, sosyal refah ve konut gibi alanlarda belirlenen reentegrasyon sorunlarını⁵⁰ çözmek için ilgili yetkililer tarafından somut önlemler alınmasını tavsiye etmektedir. Bununla birlikte, merkezi-düzeydeki fon aracılığıyla önemli oranda reentegrasyon desteğinin tahsis edilmesine rağmen, bugüne kadar belediyeler projelerin geliştirilmesi, uygulanması ve gözetimi veya bu doğrultuda somut girişimlerde bulunmak doğrultusunda sınırlı çaba göstermiştir. Temmuz 2011 yılı AGİT değerlendirmesi sırasında toplanan veriler, insani yardım (gıda, gıda dışı ürünler), konut, tıbbi destek, gelir oluşturma vs. talepleri dahil olmak üzere, Reentegrasyon Fonu tahsisi için belediye otoritelerinden merkezi düzey otoritelerine yaklaşık 160 talebin teslim edildiğini göstermektedir. Merkezi düzey kaynakları, yönetim kurulu tarafından onaylanan 102 talep/proje ile, bu rakkamın 173 olduğunu belirtmektedir. Buna rağmen, başarılı taleplerin sayısında son aylarda kaydedilen artış ile birlikte, Temmuz değerlendirmesi sırasında AGİT belediye otoriteleri tarafından taleplerin ele alınmak için gereksiz yere uzun süre bekletilmesi veya yönetim kurulu tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeden reddedilmesi doğrultusunda şikayetler almıştır.

⁴⁸ 16 belediyenin geri gönderilen kişiler ile erişim etkinlikleri yürüttüğü bildirilmiştir: Klina, Klokot, Parteş, Şturçe (Gilan bölgesi), Deçan, Yakova, Istog, Yunik, Ipek (Ipek bölgesi), Graçanitsa, Obiliç, Ştime (Priştine bölgesi), Prizren, Rahovça, Suhareka, Viti (Prizren bölgesi).

⁴⁹ Raporun 3. Bölümüne bakınız, "Yerel Düzeydeki Kurumsal Gelişmeler".

⁵⁰ Bakınız, Eylem Planı, Bölüm 4, "Garanti Edilmiş Hizmetler".

Sivil kayıtlar Rom, Aşkali ve Mısırlı toplulukları için temel endişelerden biri olmaya devam etmektedir. Birçok belediye⁵¹ bu topluluklara mensup geri gönderilen kişiler için sivil kaydının kolaylaştırılması ve belge ile sertifikaların çıkartılması doğrultusunda adım attıklarını bildirmektedir. Yapılan girişimler şunlardır: sivil kayıt prosedürleri hakkında rehberlik etmek ve önerilerde bulunmak;⁵² UNHCR’in yasal destek uygulama partnörü ve diğer kuruluşlar ile işbirliğinde bulunarak Rom, Aşkali ve Mısırlı topluluğu mensuplarının sivil kaydını kolaylaştırmak;⁵³ ve çoğunluk olmayan topluluklar ile diğer korumasız grupları belgelerin çıkarılması için gerekli idari ödemelerden muaf tutmak. Örneğin, Skenderay, Deçan, Yunik, Klina, İstog, Priştine, Lipyan, Obiliç ve Ştime belediyelerinde geri gönderilen kişiler sivi kayıt ve/veya sivil statü ofisleri tarafından çıkarılan belgeler için ücret ödememektedir. Buna ek olarak, birkaç belediye İçişleri Bakanlığı ile koordinasyon içerisinde, kayıt prosedürleri hakkında afiş ve broşürlerin dağıtımını dahil olmak üzere, Kosova genelindeki sivil kaydı enformasyon kampanyasına katılmıştır. Diğer belediyelerde kayda değer bir girişim gerçekleşmemiş ve geri gönderilen kişiler birçok durumda özel destek önlemlerine muhtaç ayrı bir kategori olarak kabul edilmemektedir.⁵⁴

Eğitim alanında, Gözden Geçirilmiş Strateji ile beraberindeki Eylem Planı geri gönderilen çocuklarının Kosova eğitim sistemine reentegrasyonunu kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Rapor dönemi sırasında, belediye faaliyetleri ağırlıklı olarak (veya onlarla sınırlı olarak) eğitim olanakları ve mevcut hizmetler yanı sıra diploma ve sertifikaların tanınması için gerekli prosedürler hakkında bilgi sağlamak üzerine yoğunlaşmaktaydı. Obiliç ve Rahovça’da, belediye eğitim bölümleri, geri gönderilen çocukların geri dönüşten sonra okula katılım durumları hakkında Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı’nı bilgilendirdi. Diğer durumlarda, belediye otoriteleri, yerel ve uluslararası kuruluşların desteği ve işbirliği ile, geri gönderilen çocuklar veya savunmasız gruplara ücretsiz ders kitapları veya diğer okul malzemeleri bağışında bulunarak yardımcı olmuştur. Örneğin, Gračanitsa’da, Rom Eğitim Merkezi – çoğunlukla “Balkan Sunflowers” STK tarafından finanse edilen – Rom çocuklarına, geri gönderilen kişiler dahil, Sırp dilinde hızlandırılmış sınıflar, ücretsiz ders kitapları ve okula katılım desteği sağladı. Yunik’te, belediye eğitim bölümü, 2009 yılında geri gönderilen ve özel ihtiyaçları olan üç öğrenciyi okullarının bulunduğu Prizren’e gidiş için yol harcamalarını karşılayarak desteklemektedir. Bununla birlikte, çoğu belediyede geri gönderilen çocuklar çoğunlukla bireysel vakalar olarak ele alınmaktadır ve hiçbir belediyede onların belirli reentegrasyon ihtiyaçlarını karşılamak için özel programlar ve/veya önlemler geliştirilmemiştir. Örnek olarak, hiçbir belediye geri gönderilen çocukların reentegrasyonunu kolaylaştırmak ve/veya

⁵¹ Mitroviça ve Skenderay (Mitroviça bölgesi), Kamenica ve Şturpçe (Gilan bölgesi), Klina ve Istog (İpek bölgesi), Gračanitsa ve Lipyan (Priştine bölgesi) ve Prizren (Prizren bölgesi).

⁵² Rehberlik genellikle belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri, belediye sivil kayıt merkezleri ve belediye sivil statü ofisleri tarafından sağlanmaktadır, ancak sadece birkaç ofis ilgili kişilere ulaşarak belediye hizmetlerine erişimi teşvik etmek için girişimde bulunmuştur.

⁵³ UNHCR adına, STK “Civil Rights Program Kosovo” (CRP/K), Eylül 2006’da, Kosova’daki Rom, Aşkali ve Mısırlı topluluklara yönelik sivil kayıt kampanyasını uygulamaya başlamıştır. Kuruluş, sivil kayıt prosedürleri hakkında esneklik sağlaması ve bu topluluklara mensup kişilerin idari ücret ödemekten muaf tutulmasını sağlamak üzere, birçok belediye ile ortak niyet bildirgesi imzalamıştır.

⁵⁴ İpek’te, CRP/K birkaç ay önce Rom, Aşkali ve Mısırlı toplulukların sivil kayıt belgeleri çıkarırken ücret ödemekten muaf tutulması için belediyeye dilekçe sunmuştur. Raporun hazırlandığı dönemde bu talep henüz cevaplanmış değildir.

onların okuldan ayrılmasını önlemek için, dil kursları ve hızlandırılmış sınıflar olduğu gibi, özel projeler geliştirmemiş veya uygulamamıştır.⁵⁵

Sağlık ile ilgili olarak, Gözden Geçirilmiş Stratejisi ve Eylem Planı, etkilenen kişilere uzanmak ve onların özel sağlık ihtiyaçlarına hitap etmek dahil, geri gönderilen kişilerin Kosova'daki sağlık sistemine erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bazı belediyelerde, sağlık tesisleri çoğunluk olmayan toplulukların yaşadığı mahalleler içerisinde veya yakınlarında yer almaktadır yada kamu sağlık hizmetleri topluluklar için daha kolay erişilebilir hale getirilmektedir. Örnek olarak, İpek belediyesinde, İtalyan sivil toplum kuruluşu "Intersos" desteği ile, belediye izole edilmiş köyler/bölgeler ile çoğunluk olmayan topluluklara hizmet vermek üzere bir mobil ekip ile donatılmıştır. Bazı belediyeler sağlık tanıtım kampanyaları düzenlemiş⁵⁶ ve/veya çoğunluk olmayan toplulukların yaşadığı yerleşim bölgelerine saha ziyaretlerinde bulunmuştur.⁵⁷ Bununla birlikte, bu alandaki önlemler genellikle özel olarak geri gönderilen kişileri hedef almamaktadır ve geri gönderilen kişilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak için özel programlar veya girişimler bu güne kadar geliştirilmemiştir.

İstihdam ve sosyal refah ile ilgili olarak, Gözden Geçirilmiş Strateji'nin ana hedefi, onların istihdam ve mevcut sosyal imkanlarına erişimini kolaylaştırarak, geri gönderilen kişilerin sosyo-ekonomik reentegrasyonuna destek olmaktır. Buna rağmen, bu alanlarda özel tedbirler uygulamak üzere belediye düzeyinde hiçbir somut adım atılmamıştır. Belediye sağlık ve sosyal refah bölümü, sosyal refah merkezleri ve bölgesel istihdam ile mesleki eğitim merkezlerinin çoğu geri gönderilen kişileri sosyo-ekonomik destek ve/veya sosyal yardıma ihtiyacı olan herhangi biri ile eşit değerlendirmektedir. Özellikle geri gönderilen kişileri hedef alan hiçbir program veya önlem mevcut değildir. Bunun yerine, geri gönderilen kişiler çoğu zaman reentegrasyon desteği için uluslararası kuruluşlara sevk edilmektedir.⁵⁸

Son olarak, geri gönderilen kişiler için **konut ve konaklama** eksikliği, ki bu aynı zamanda Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı ile öngörülüp büyük ölçüde ihmale edilen alanlardan biridir, sürdürülebilir reentegrasyon önünde büyük engel oluşturmaya devam etmektedir. Raporun hazırlandığı dönemde, birkaç belediye geri gönderilen kişiler için konut sorununa geçici veya kalıcı çözüm geliştirme doğrultusunda adımlar atmıştır.⁵⁹ Mevcut stratejiler daha savunmasız gruplar ve/veya

⁵⁵ Bakınız ayrıca UNICEF Kosova ve Almanya UNICEF Komitesi (Verena Knaus, Peter Widmann), *Koşullara Göre Entegrasyon Konusu – Almanya'daki Kosovalı Rom, Aşkali ve Mısırlı çocukların durumu ve onların Kosova'ya geri gönderilmesi*, 2010. http://www.unicef.org/kosovo/RAEstudy_eng_web.pdf (erişildi 23 Ağustos 2011).

⁵⁶ Çoğu durumda, bilinçlendirme kampanyaları özel olarak geri gönderilen veya geri dönen kişileri hedef almamaktadır fakat tüm halka hitap etmektedir.

⁵⁷ Örneğin Gilan, Viti ve Nobırda belediyeleri.

⁵⁸ Mitroviça'daki bölgesel istihdam bürosu müdürü, geri gönderilen kişiler üzerine yoğunlaşacak olan, istihdam ofisi bünyesinde yeni oluşturulan göç bürosuna işaret etti. Ofis 9 Mart 2011 tarihinde açıldı ve personeli Priştine'de düzenlenen eğitime katıldı. Ofis geri gönderilen kişileri istihdam için mevcut prosedürler ve imkanlar hakkında bilgilendirecektir. Geri gönderilen kişiler göç ofisine sevk edilirken, sınırlı mali ve kişisel kaynaklar nedeniyle, göç ofisi onları, şimdiye kadar geri gönderilen kişileri istihdam konularında destekleyen, Uluslararası Göç Kuruluşuna sevk edebilir.

⁵⁹ Lipyan'da, 20 Nisan 2011'de, belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi başkanı, belediye başkanı işbirliği ile, İçişleri Bakanlığı'na geri gönderilen kişilerin belediyede barınmasını sağlayacak üç toplu merkezin inşa edilmesi için, detaylı işlenmiş proje ile birlikte, fon talebinde bulundu. Her merkez beşer aile barındırabilecektir.

sürekli konut çözümü olmayan kişilerin ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan özel projelere yol açmalıdır. Örneğin, belediyeler tarafından Özel Konut Programları⁶⁰ Finansmanı Kanunu uyarınca konut programlarının geliştirilmesi veya ilgili merkezi kurumlar ile donörlere bu amaca hitaben evlerin (yeniden) inşaat edilmesi için ilgili önerilerin sunulması doğrultusunda belirli bir girişim olmamıştır. Bununla birlikte, Kosova Mülkiyet Acentesi (KPA)⁶¹ tarafından idare edilen kiralama programı aracılığıyla yardım isteyen herhangi bir belediye örneği görülmemiştir. Geri gönderilen kişiler çoğu durumda kendi aile yakınları veya toplu merkezler ile yerinden edilen kişiler kamplarında geçici konaklama bulmaktadır, ancak hepsinin uygun konaklama bulması veya, farklı nedenlerden dolayı, sosyal yada alternatif konut imkanlarına erişebilmesi mümkün değildir. Örneğin, Leposaviç belediyesinde, geri gönderilen kişiler Kamen köyü ve Rom kampında yaşamaktadır, bazı aileler ise derme çatma evlerde yaşamaktadır. Gilan belediyesinde, dokuz Rom ailesi 2010 yılında üçüncü ülkelerden zorla geri gönderilmişti ancak, Kosova'daki konut desteği eksikliği nedeniyle, kısa bir süre sonra Sırbistan'ın güneyindeki Buyanovaç'a taşındı.⁶²

5. SONUÇLAR

Gözden Geçirilmiş Stratejisi ve onun Eylem Planı geri gönderilmiş kişiler için sürdürülebilir ve uzun vadeli çözümler sağlamayı amaçlayan hükümet çabalarına rehberlik eden temel siyasi belgelerdir. Bu siyasi belgeler, onların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için, merkezi ve yerel düzeydeki kuruluşlar tarafından sürekli bağlılık gerektirmektedir.

Bugüne kadar, geri gönderilen kişilerin kabulü ve sürdürülebilir reentegrasyonu için yeterli koşullar sağlamayı amaçlayan siyasi belgelerin geliştirilmesi ve benimsenmesi alanında ilerleme kaydedilmiştir. Buna rağmen, uygulama bilhassa yerel düzeyde beklentilerin gerisinde kalmaktadır. Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı'nın uygulanması için hükümet girişimlerinin koordineli çabalarını denetlemekle görevli bir kurumsal çerçeve artık mevcuttur ve reentegrasyon hizmetleri sağlamak için hükümet fonları tahsis edilmiştir; bununla birlikte, birtakım önemli istisnalara rağmen, çoğu belediyede bu gelişmeler daha somut eylem ve girişimlere dönüştürülmelidir. Mevcut politikalar ve kullanılabilir kaynaklar hakkında ilgili belediye görevlileri arasında daha fazla bilgi ve bilinçlenme ihtiyacına ek olarak, geri gönderilen kişilerin reentegrasyon ihtiyaçlarına uygun belediye eylemleri sağlamak için, merkez ve yerel düzeyler yanı sıra belediyeler arasındaki iletişim ve koordinasyonun güçlendirilmesine devam edilmelidir. Bundan başka, sorumluluk ve mesuliyet kesin çizgilerle belirlenmelidir. Aynı zamanda, ilgili merkezi düzey kuruluşları ve mekanizmaları ile yakın işbirliği içerisinde, belediyeler, geri gönderilen

⁶⁰ 03/L-164 Sayılı Özel Konut Programları Yasası, 12 Mart 2010.

⁶¹ Diğer görevleri arasında, Kosova Mülkiyet Acentesi, idaresindeki mülkiyetler için kiralama eylemini yürüterek, Kosova'daki terk edilmiş mülkiyetin kiralanan yönetimi ile görevlendirilmiştir. Bu durum mülkiyet hak sahibi olan kişinin, Kosova Mülkiyet Acentesi'ni kiralama konusunda yetkilendirerek, mülkiyeti geri almaya karar verene kadar kiralanan mülkiyet için sabit bir gelir elde etmesini sağlamaktadır. Bakınız Bölüm 1.1(b), 1999/23 sayılı UNMIK Yönetmeliği, Konut ve Emlak Müdürlüğü ile Konut ve Emlak Davaları Komisyonu, 15 Kasım 1999.

⁶² Gilan belediye topluluklar ve geri dönüş ofisine göre, onların evleri 1999 çatışması sırasında yıkıldığı için yaşanabilir durumda değildi.

kişilere pro-aktif bir şekilde uzanmak ve onların hizmetlere erişimini kolaylaştırmak dahil olmak üzere, ihtiyacı olanlar için uygun reentegrasyon desteği sağlamalıdır.

Yardım ve destek alanındaki boşluklar savunmasız kişileri Kosova'ya geldiklerinde himayesiz bırakmaktadır ve geri döndükten sonra birey ve aileleri aşırı savunmasız duruma getirmektedir. Konut, eğitim ve ekonomik imkanlar alanındaki *de facto* destek eksikliği, savunmasız kişilerin sürdürülebilir reentegrasyonu için ciddi sonuçlara yol açmaktadır, özellikle korumaya ihtiyacı olan, çoğunluk olmayan topluluklar, kadın ve çocuklar.⁶³ Tüm etkilenen kişiler için dayanıklı ve sürdürülebilir yaşam koşulları sağlamak amacıyla, reentegrasyon politikaları ve stratejilerinin uygulanmasını geliştirmek için hükümetin her aşamasında somut tedbirlerin alınması gereklidir.

6. ÖNERİLER

Merkezi-düzeydeki kuruluşlar:

- Hükümetin her aşamasında yeterli kaynakların hazır bulunmasını sağlayarak Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı ile öngörülen taahütleri yenile, özellikle yeni oluşturulmuş belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri ve sivil kayıt, sağlık, eğitim, istihdam ve konut gibi kilit alanlarda, belediyeler ile yakın işbirliği içerisinde, hedeflenen program ve projelerin uygulanması için;
- Belediyelerin kendi sorumluluk alanları içerisinde geri gönderilen kişilerin dönüşü hakkında sistematik bir şekilde ve zamanında bilgilendirilmesi ve merkezi hükümet tarafından tahsis edilen reentegrasyon fonlarına başvurmak için takip edilmesi gereken prosedürler hakkında haberdar olmalarını sağlamak için girişimlerde bulun;
- İlgili uluslararası paydaşlar ile işbirliği içerisinde, mevcut reentegrasyon politikaları, stratejileri ve programları ile ilgili erişim, enformasyon ve bilinçlendirme etkinliklerini güçlendirmek üzere yerel kuruluşlar için eğitim ve kapasite-geliştirici etkinlikler düzenlemeye devam et ve geri gönderilen kişilerin hakları ile kullanılabilir yardım hakkında bilincin artırılması ve bilgi dağılımı konusunda belediyeleri destekle;
- İlgili bakanlıklar-arası koordinasyon ve iletişim mekanizmalarını güçlendirerek sağlık, eğitim, istihdam, sosyal refah ve konut konularından sorumlu ilgili bakanlıklar yanı sıra merkezi-ve yerel-düzey kuruluşları arasında etkin bir işbirliği ve koordinasyonu sağla;

Belediyeler:

- Gözden Geçirilmiş Strateji ve Eylem Planı ile uygun olarak, ilgili belediye ofisleri ve bölümleri ile merkezi düzey kuruluşları arasında etkin bir işbirliği, koordinasyon ve iletişim sağla ve ilgili bakanlıklardan pro-aktif olarak belediye sorumlulukları ile ilgili bilgi ve destek talep et;

⁶³ Bakınız ayrıca UNHCR'nin Kosova bireylerinin uluslararası koruma ihtiyaçlarını değerlendirmek için Uygunluk Kuralları, *supra* note 3.

- Belediyeye geri dönen kişilerin acil ihtiyaçlarını tespit et ve ilgili öncelikli etkinliklerini ona göre oluştur, uygun fonların acil tahsisi ve tüm bütçe dışı faaliyetlerde hızlı eyleme geçiş dahil;
- Belediye topluluklar ve geri dönüş ofislerine uygun siyasi, idari ve mali destekte bulun ve onların kendi görevlerini yerine getirmesini sağla;
- Geri dönen ve kabul eden topluluklar yanı sıra topluluklar ile kuruluşlar arasında temas, diyalog ve bilgi-paylaşımını kolaylaştırmak ve desteklemek amacıyla geri gönderilen kişilere etkin bir şekilde ulaş;

Uluslararası topluluğu:

- UNHCR: Ev sahipliği yapan ülkelerdeki ilgili makamlara ve Kosova kuruluşlarına Kosova bireylerin uluslararası koruma ihtiyaçları rehberlik sağlamaya ve uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak yürütülmesini sağlamak üzere geri dönüş sürecini izlemeye devam et;
- Ev sahipliği yapan ülkeler: Geri gönderme konusunda karara varmadan önce Kosova belediyelerindeki kabul ve reentegrasyon koşullarını değerlendir. Geri dönüşün gerçekleşeceği durumda, geri gönderilen kişilerin haklarının tam olarak güvence altına alındığını ve geri dönüşün onurlu ve güvenli bir şekilde yürütülmesini sağla; ve
- Diğer uluslararası paydaşlar: Kosova kuruluşlarının geri gönderilen kişilerin reentegrasyonu için siyasi çerçeveyi derhal ve tamamen uygulamasını teşvik et ve destekle, ilgili yetkililerin kapasite-gelişimi, dahil edilen tüm paydaşlar arasında bilinçlendirme ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyon strüktürlerine teknik desteğin sağlanması dahil,